

REZILIENS TANULÓK AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN AZ ORSZÁGOS KOMPETENCIAMÉRÉS ADATAI ALAPJÁN

Fejes József Balázs* – Patai Jolán – Tóth Edit** – Csapó Benő****

**SZTE Neveléstudományi Intézet*

fejesj@edpsy.u-szeged.hu

***MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoport*

pataij@edu.u-szeged.hu

tothedit@edpsy.u-szeged.hu

csapo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A szocioökonómiai státusz és az iskolai teljesítmény összefüggése jól ismert, mindemellett a hátrányos helyzetű tanulók között is vannak olyan diákokat, akik kedvezőtlen körülményeik ellenére jól teljesítenek, azaz reziliens tanulók. A PISA-elemzések (OECD, 2011, 2013) jelentik eddig az egyetlen forrást, amelyek kvantitatív adatokkal szolgálnak az oktatási rezilienciáról a magyar tanulók körében. A matematikát középpontba állító 2012-es adatfelvétellel épülő jelentésben reziliensnek az a tanuló minősül, aki az adott országában a szocioökonómiai státusza alapján az alsó 25%-ba, eredményei alapján a PISA-vizsgálatban résztvevő azonos szocioökonómiai státuszú tanulók legjobban teljesítő 25%-ába tartozik. Eszerint Magyarországon a reziliens tanulók aránya 4,1%, ami jelentősen elmarad az OECD-országok 6,4%-os átlagától, és a 2003-as adatfelvételhez viszonyítva nem történt változás arányukban.

Kutatásunk célja, hogy az országos kompetenciamérés adatainak segítségével általános iskolás tanulóink körében megvizsgáljuk az oktatási reziliencia megjelenését, továbbá hogy olyan tényezőket azonosítsunk, melyek hozzájárulhatnak a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességéhez. A 2013-as adatgyűjtés alapján azokat a 6. (N=71097) és 8. évfolyamos (N=65181) tanulókat vontuk be elemzésünkbe, akik családi háttéréről információkkal rendelkezünk. A hiányzó adatokból eredő becslési hiba miatt eredményeink alsó becslésnek tekinthetők a reziliens tanulók arányáról. A reziliens tanulók meghatározásakor a PISA módszertanát követtük (l. OECD, 2013).

Eredményeink szerint a 6. évfolyamon a reziliensek aránya matematikából 2,15%, szövegértésből 1,52%, akik mindkét területen a reziliens tanulók közé tartoznak, azok aránya 1,47%. 8. évfolyamon a reziliensek aránya matematikából 1,84%, szövegértésből 1,69% és 1,44% a mindkét területen reziliensnek minősülők aránya. A PISA-mérés és az OKM arányaiban megmutatkozó különbség eredhet abból, hogy a PISA-mérésekben a legjobban teljesítő 25% meghatározása nem országok szintjén történik, hanem a mérésben résztvevő tanulók első negyedét veszik figyelembe. Jelentős átfedés tapasztalható a két tudásterületen a reziliens tanulók körében: aki szövegértésből reziliens, az nagy valószínűséggel matematikából is az. Adataink megerősítik a PISA-mérések eredményeit, mely szerint a családi háttér jellemzői nagyobb hatását fejtene ki a szövegértésre mint a matematikára.

Az oktatási reziliencia vizsgálatának eredményei a korábbiaktól eltérő módon mutathatják meg a hátrányos helyzetű diákok iskolai sikeressége szempontjából lényeges tényezőket. A magyar iskolarendszer nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő méltányossági problémáit figyelembe véve e megközelítéssel gyűjtött adatok különösen fontosak lehetnek oktatási rendszerünk fejlesztésében.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű "Diagnosztikus mérések fejlesztése" című kiemelt projekt keretében valósult meg.